

Konferencia A Korszerű Oktatásért

Almássy Téri Szabadidőközpont, 2004. november 22.

Anyanyelvi nevelés az SMS-ek korában

Lerchné Dr. Egri Zsuzsa

Bevezető gondolatok

Az iskola sohasem volt független a társadalmi-gazdasági mozgásoktól, nem lehet az ma sem. Ellenkezőleg: a változások mind leképeződnek benne: esetenként megelőzve vagy szinkronban velük, leggyakrabban pedig követve őket. A kölcsönhatás mindig objektív és törvényszerű. Az iskolának éppen ezért napjainkban is kötelessége reagálni a külső világra, egyfajta szolgáltatásként a helyi programjában megfogalmazottakkal kielégíteni a hagyománytisztelő, mégis meg-megújuló jogos (néha túlzó) elvárásokat, igényeket.

Leszűkítve és konkretizálva a témát az anyanyelvi nevelés területére, arra a kérdésre kell keresnünk a választ, mit tehet az intézményrendszer egésze, mit tehet a közoktatás kulcsfigurája, a szaktanár, amikor tapasztalja, hogy csökken az olvasás iránti igény, a jó könyvekre fordított idő, nem javul megfelelő mértékben a szövegértés színvonala, veszít társadalmi fontosságából a helyesírás, a nyelvhelyesség, gyakorta nem alkalmazási feltétel a pontos, világos, magyaros fogalmazás, a kulturált kommunikáció, a szabályos és szabatos nyelvi viselkedés, nem számít nélkülözhetetlen értéknek a szép magyar beszéd, a világos gondolat, a helyzetnek, a témának, a beszédpartnernek, az alkalomnak megfelelő, azzal adekvát kifejezőmód.

Követelmények, elvárások

Induljunk ki abból az alaptételből, hogy minden magyar tanár, ezen belül minden magyartanár ismeri a követelményeket, birtokában van a kor színvonalán meghatározott szakmai ismereteknek és kompetenciáknak, didaktikai és metodikai tárháza elég gazdag azok közvetítésére, megszilárdítására, valamint a tanult alkalmazásához szükséges készségek, képességek kimunkálására. Ismeri és szereti a gyerekeket, megérti gondolataikat, felelősséggel foglalkozik velük, személyes sikerének érzi, ha jól teljesítenek és mindent elkövet a gyengébbek felzárkóztatása, továbbhaladása érdekében. Tisztában van azzal, hogy a grammatika nem csupán egy a tantárgyak sorában, hanem első az egyenlők között. Tudja, hogy a nyelv a gondolatközlés, az ismeretszerzés (-adás) és a kapcsolatteremtés mással nem pótolható eszköze, melynek használatával a leginkább humán tevékenység, az emberek közötti kommunikáció valósul meg. Tisztában van azzal is, hogy a kölcsönös információcsere közben intenzíven működnek a nélkülözhetetlen nyelvi képességek: az írott jelek szabályszerű papírra vetése, az írott, hallott, olvasott anyag egy vagy több jelentésének megfejtése, különböző beszéd- és írásművek alkotása, továbbá aktivizálódnak a beszédtechnikai, helyesírási, nyelvhelyességi, szerkesztéstani és stilisztikai ismeretek. Mindezek azonban csak akkor válnak igazi kompetenciákká, ha a tanár irányításával az együttes foglalkozások eredményeként a tanulók megismerik a tanulás általános és speciális technikáit, a könyv-, és könyvtárhasználatot, a számukra elérhető információhordozók biztonságos és célszerű működtetését, értik és természetes könnyedséggel használják a szaknyelvet, elsajátítják az életkornak megfelelő szinten a terminus technicusokat, követik a szabályokat, de könnyedén élnek a kivételek adta lehetőségekkel is. Vagyis nemcsak átélik, hanem élvezik is az emberi mivoltukból adódó nyelviség csodáját.

A tanárnak a cél érdekében el kell döntenie, milyen taneszközöket választ. Mit és hogyan tanít, mire helyezi a hangsúlyt a sokoldalú fejlesztés szem előtt tartásával. Hogyan alapozza meg, és hogyan alkalmaztatja a lehető legmagasabb szinten a gyerekek nyelvi-nyelvtani ismereteit, melyek hatékonyan segítik a többi tantárgy és az ide-

gen nyelv(ek) tanulását. Mindezt nem öncélúan, hanem valamennyi tanítványnak megmutatva a későbbi önérvényesítési lehetőségeket, a néphez, nemzethez tartozás nagyszerű érzését, megértetve hazája, népe, anyanyelve, kultúrája gyökereit, hagyományait, fejlődésének egyes állomásait, folytonos változásának okait és törvényszerűségeit, láttatni jövőjének megalapozottságát. És persze felkészíteni a ma fiataljait arra, hogy készek és képesek legyenek felelősséggel részt venni annak alakításában.

Helyzetkép

Mindenekelőtt tudnunk kell, mire és hogyan használják gyerekeink az áldott-átkozott mobiltelefont. Legtöbbször - mint mondják - akár "csukott szemmel is" SMS-eznek velem.

Az SMS rövid, maximum 160 karakterből álló szöveges üzenet, melyet a billentyűzet segítségével írhatunk meg és küldhetünk el valamely másik készülékre vagy az Interneten létező e-mail címre. Természetesen nemcsak továbbíthatunk, hanem fogadhatunk is hasonlóan személyes közleményeket.

A hely- és időtakarékoság érdekében általánosan ismert *jeleket* (spice) használhatunk: :-) = mosolygás, :-(= szomorúság, :-* = puszi, ;-) = kacsintás, :-\ = kételkedés.

A fiatalok SMS-eiben az előbbieken kívül előfordulnak szellemes-kedves *rövidítések* is: 1 = egy, 6 = -hat, 7 = -het, hét, + = meg, h = ha, hogy, n = nagyon, v = vagy, L = el, M = em, cc = tsz, x = ksz; -szor, -szer, -ször, ts = cs stb.

Található egybeírt (szóköz nélküli!) szöveg is, amelyben esetleg minden szó nagybetűvel kezdődik, de olyan is, amelyet a megfelelő tördelés hiányában nehéz értelmezni.

Az SMS-ek néhány jellemző vonása egy-egy osztálynyi tanuló rövid üzeneteinek vizsgálata alapján:

11-12 éves általános iskolások SMS-ei

A fiúk *témái*: sport, utazás, napi teendők, események.

A lányok *témái*: nyaralás, utazás, napi program, vásárlás, étkezés, közös játék, iskolai élet, fiú-lány kapcsolat, a "járás", féltékenység új barátnő miatt.

A megszólítás nélküli üzenetek legtöbbször köszönéssel zárulnak.

A fiúk *köszönésformái*: Szia!, Csuma!, Jó éjszakát!, Go!.

A lányok *köszönésformái*: Hellóka!, Csá!, Puszil!, Szia!, Csumil!.

A lányoknál megtalálható *dívatszavak*: király = jó, marha = nagyon *nyelvi durvaság*: szar = rossz.

13 -14 éves általános iskolások SMS-ei

A fiúk *témái*: ismerkedés, címcseré, sport, iskolai élet.

A lányok *témái*: ismerkedés, barátkozás, programok, iskola, divat, gratuláció, kapcsolat-együttjárás, számítógépezés.

A fiúk *köszönésformái*: Szia!, Üdv!.

A lányok *köszönésformái*: Szia!, Szió!, Szióka!, Jócakát!, Happy!, Sya!, Puszi!, Pusszancs!.

Jellegzetes *rövidítések*: 1általán, val.színű.

Néhány szöveg eredeti formájában (betűhíven):

1. **11 éves fiú**: "Délután elmarad az edzés, mer Évanéni nem ér rá. Szia, add tovább"
2. **12 éves lány**: "Megjöttek az új rádiók a papírboltba. Val.színű, ho nem velem akarsz menni, hanem a Dorkával, de még meg bánod Hy"
3. **14 éves lány**: "A koszorúcskára hány vendéged lesz? Anyukám megvette azt a hoszú ruhát, amit félretettek. És neked milyen lesz a frizúrod? Pusszancs. "

15-16 éves szakiskolások SMS-ei

A fiúk *témái*: sport, napi program, gratuláció, a mobilozás technikai kérdései ("lóvé a kártyán"), szex, alkoholizálás.

A lányok *témái*: napi program, utazás, randevú, válasz sürgetése ("Csörögj rám!"), bulizás.

A fiúk *köszönésformái*: Csál, Puszi!, Szia!, Üdv!, Hy!.

A lányok *köszönésformái*: Puszi!, Szia!, Szevasz!.

Jellegzetes *rövidítések*: 1 (névelő), dr = doktor, orvos, léci = légy szíves.

Néhány szöveg eredeti formájában (betűhíven):

1. **16 éves lány**: "Várnom kell egy csomót, itt vok a drnál."
2. **16 éves fiú**: "Szeretnék ágyba húzni, meggizzasztani úgy, hogy egész tested beleremeg, egyszer úgy is megkaplak. Üdv.: Influenza."
3. **16 éves fiú**: "Ez a kisugárzás, ez az intelligencia, ez a helyes arc és mindenek előtt ezek a gyönyörű szemek! De most elég rolam! Te hogy vagy?"
4. **15 éves lány**: "Ha megkérdik mit jelentesz számomra elmondom semit, csak fényt az éjszakába Hűsítő szelöt a forró nyárba Szeretlek cicád"
5. **16 éves lány**: "Én egy marlakó vagyok és a mobilod gombjaival az újjaidal szeretkezem. de látom élvezed, mert mosolyoksz."

16-17 éves gimnazisták SMS-ei

A fiúk *témái*: Internet, chetelés, telefonálás, mobilozás, napi program, iskolai élet, fiú-lány kapcsolat, randevú.

A lányok *témái*: napi programok, iskola, tanulás, fiú-lány kapcsolat, versenyek, szereplések, érintkezés a különböző kommunikációs eszközökkel.

A fiúk *köszönésformái*: Szia!, Helló!, Csók!, Puszi!, Pussz!, Jó éjszakát!

A lányok *köszönésformái*: Szia!, Szióka!, Tsók!, Pusszancs!, Pusza!, Sziabial!

Jellegzetes *rövidítések*: légyszi, 2szeresen, 2vel, v.hol. v.kit, vár6ó, le7, jövő 7en, +kaptuk, jöttM, Lmegyek, 5let.

Egy 17 éves fiú Maksa-utánérzést mutató szövege betűhíven:

"A csapdába esett ostoros moszat vergődése csupán halk nyöször ahoz képest, ahogy én sóhajtozom utánnad Hiányzol, hiányzol, mint nyilvános telefonnak a kagyló. Szeretlek, ha kell, leírom 1000szer is, h. szeretlek. Egész nap megy a hasam, úgyhogy van időm bőven. Na, lassan abbafejezem az smst, mer anyám unja írni. Soxor csókollak."

16-19 éves szakközépiskolások SMS-ei

A fiúk *témái*: szerelmi kapcsolat, vallomás, mobilozás, filozófálás, visszautalás előző felvetésekre (Jó a cipő.), új hír.

A lányok *témái*: program, vásárlás, otthoni punnyadás, unatkozás, hír, találkozás, magyarázkodás elmaradt találkozás miatt, iskola, autóvezetés, drukkolás, gratuláció.

A fiúk *köszönésformái*: Csók!, Csá!, Szia!, Puszi!, Szehevusz!

A lányok *köszönésformái*: Puß!, Hy!, Sya!, Szia!, Mizu?, Pussz!, Pusy!, Szió!, Puszi!, Jó éjt!, Hi!.

Jellegzetes *rövidítések*: meglepi, 7vége, m1ünk, mindent&mkit, I*, talizni = találkozni, kaptam+.

Néhány szöveg eredeti formájában (betűhíven):

1. **16 éves lány**: " Hy. miértnemleszjő a7végéd.nemkaptam+amultkorismst!
Énmostitthonpunnyadok
tökfáradtvagyokmajdm1ünkpécsrehaképbvagymégcsörgess+visszahívlak"
2. **19 éves fiú**: "Einstein nem tudott semmit. Szerintem az, hogy talán meg nem tudom, az valamivel reálisabb kompozíciót sugall annak a megértésnek a ténye iránt, hogy Einstein vak."
3. **18 éves lány**: "Na mizu van veled? Én halálra unom magam, németem van, közben nyomom a play-t Holnap kéne talizni, nem? majd hívlak. puszi"
4. **17 éves lány**: "Szia drága! Most keltem fel. Tök jól esett az SMS-ed. Te is hiányzol, de csak a hétvégén érek rá sajna. Már nem tok írni, de ha kapok kártyát, írok rögtön! Szia!"

Teendők a továbblépés érdekében

Az előbb ismertetett szövegek tanulságai alapján leszögezhetjük, hogy anyanyelvi óráinkon érvényesíteni kell a tudományosság és fokozatosság elve mellett az indirekt módon, de nagyon céltudatosan adagolt sokoldalú nevelő hatást és komplexitást. Valamennyi iskolatípusban célszerű az anyanyelv oktatását át a kommunikáció köré szervezni. A megoldandó feladatok akkor hatékonyak, ha mindenkor figyelemmel vannak az életkori sajátosságok és az adott szociokulturális kör igényeire, ha érdekesek, megfelelő mértékben motiváló hatásúak, ha fokozatosan nehezednek, ha a mindennapok gyakorlati problémáinak megoldására, azok enyhítésére irányulnak, ha nem nélkülözik a játékosságot, a humort, és ha az ismeretek elmélyítéséhez, a kompetenciák kialakulásához kellő számban, de más-más összefüggésben fordulnak elő. A megtanulandó ismereteken kívül alkalmat adnak a kreativitás, az egyéni látás- és kifejezőmód felszínre kerülésére is. A jó tanárnak a közösségi norma közvetítőjeként, a kívánatos nyelvhasználat pozitív példájaként, felelős értelmiségi létéből következően irányító-segítő-értékelő-korrigáló-megerősítő-elismerő partnerként, nem utolsó sorban vérbeli pedagógusként el kell érnie, hogy valamennyi tanuló érdeklődjék a nyelvi kérdések iránt, hogy keresse a legjobb megoldásokat, a lehetséges variációkat, hogy képes legyen önellenőrzésre, önkorrekcióna, hogy tudjon örülni a sikernek, mind a korrekt-szabályos, mind a szellemes, ötletes, az egyéni jellegzetességeket is felmutató produkcióknak.

Ajánlott feladattípusok

A következőkben néhány példát szeretnék bemutatni, melyeket a MOZAIK KIADÓ által megjelentetett Anyanyelv felsősöknek 5-8. és Anyanyelv szakképzősöknek 9-10. című munkafüzetekből választottam. Aki az átdolgozott Nyelvtan, helyesírás, fogalmazás 5-10., illetve az Összefoglaló feladatgyűjtemény című taneszközt használja (vagy a későbbiekben azoknak szavaz bizalmat), természetesen azokban is talál hasonlókat.

I. A kommunikáció alaphelyzeteivel foglalkozó feladatok egyaránt alkalmasak a névadás, a megszólítás, a kapcsolatteremtés, az ismerkedés, a köszönés, elköszönés gyakorlására:

- 5. osztály: 6/1., 6/3., 79/2, 84/9.
- 6. osztály: 8/8., 16/4., 33/5., 68/2.
- 7. osztály: 14/2., 18/1., 3., 99/2-3., 104/3.
- 8. osztály: 16/3., 26/1-a-b., 50/2.
- 9. osztály: 22/1., 23/4., 48-49/1-8.
- 10. osztály: 1166., 20/1-2., 21/3., 22/4., 32/3-4.

II. Különböző témák, -variációk kidolgozását igénylő feladatok, utalva eltérő nézőpontra, stílusra stb.:

- 5. osztály: 11/1., 12/4-8. (v.ö.: 11/3.), 17/1., 38/8, 74/9.
- 6. osztály: 16/2., 39/1., 42/3.
- 7. osztály: 16/3., 29/2., 40/1-e., 50/7., 55/5., 73/1.
- 8. osztály: 4/7., 21/3., 25/6.,3., 31/2., 47/1.

9. osztály: 9/5., 11/10., 35/7., 42/3., 45/e-f., 61/3.

10. osztály: 15/4., 22/7., 25/4., 32/3., 37/6.

III. Valamilyen szempontból hibás szöveg javítása:

5. osztály: 5/4., 26/6., 38/7.

6. osztály: 15/3., 30/3., 31/4.

7. osztály: 12/9., 20/3., 35/1-a., 82/3.

8. osztály: 11/7., 17/1., 38/5.

9. osztály: 15/7., 58/8.

10. osztály: 16/2., 17/6., 19/5., 22/5., 23/11., 24/2., 27/1., 46/13.

IV. A gyakorlati életben jól hasznosítható (vagy arra felkészítő) feladatok:

5. osztály: 79/2-3-4-6-7-8., 84/10.

6. osztály: 13/3., 22/10., 43/4., 68/2., 69/5.

7. osztály: 21/2-3., 24/2., 70/2., 72/5.

8. osztály: 48/3; 1., 4., 55/3-4., 56/5., 65/1.

9. osztály: 3/3., 4/1-4., 5/2-b., 6/1., 7/2-4., 17/5., 33/7., 39/8., 51/2-5.

10. osztály: 33/7., 34/3., 37/6., 39/10., 47/1-4., 48/5., 49/1-3., 52/3., 54/2., 55/3.

Összegezés

A mai konferencián és a nyelvi szekcióban elhangzottak remélhetőleg mindenkit meggyőztek arról, hogy valóban célszerű a kommunikációt az oktató-nevelő munka középpontjába állítani. A kollégák bizonyára maguk is belátják, hogy mind a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások tartalmi és formai kérdései, mind a velük több-kevesebb ponton érintkező ismeretek tudatosítása, a nyelvhasználat szükséges továbbfejlesztése közben a legtöbb tanuló számára megszűnik a lélektelen grammatizálás unalma, helyette megvalósul a nyelvi kérdésekkel való bíbelődés értelme, öröme és haszna. Mi más adhatna a magyartanárnak is újabb hitet, újabb erőt?

Lerchné dr. Egri Zsuzsa